

«8D08101 – Агрономия» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Суармалы жағдайда майлы зығырды аңыздық дақыл ретінде өсірудің ерекшелігі» тақырыбындағы Абдразақов Ерлан Бакариповичтың диссертациялық жұмысына

ШҚІР

Қазақстанның оңтүстік және оңтүстік-шығыс өңірлерінің гидротермиялық жағдайлары жылына екі дақыл дақылын өсіруге әбден жарамды. Жабын дақылын дұрыс таңдау арқылы бір алаңда жылына екі дақыл өсіру топырақ құнарлылығының төмендеуіне әкелмейді, суармалы егістікті аудан бірлігінен максималды өнім алу үшін қарқынды пайдалануға мүмкіндік береді. Алайда, іс жүзінде екінші дақылды өсіру фермерлерде дұрыс қолданылмайды, дегенмен күздік дақылдарды жинағаннан кейін егін жинауға көп уақыт (90-120 күн) қалады. Тікелей себу егін дақылдары үшін негізгі және егіс алдындағы топырақты өңдеуді болдырмайды, ал тамшылатып суару уақтылы Достық көшеттерді алуға мүмкіндік береді, "тауарлық дақылдарды жинау – егістік дақылдарды себу" кезеңі кем дегенде 20-30 күнге қысқарады, бұл егін дақылдарының кепілдендірілген екінші өнімін алуға мүмкіндік береді.

Суармалы егістіктің шығымдылығын арттырудың тиімді жолдарының бірі егістіктің әр гектарынан жылына екі өнім алу болып табылады. Автордың зерттеулерінің нәтижесінде еліміздің оңтүстік-шығыс аймағында майлы зығырды күздік бидайдан кейін аңыздық дақыл есебінде пайдаланып суармалы егістікте екі өнім алуға болатындығы дәлелденіп отыр. Алқаптық және лабораториялық зерттеулер нәтижесінде майлы зығырдың аңыздық жамылғы дақыл ретінде оның өніп-өсу, өнім қалыптастыру ерекшеліктерін анықтады. Алынған нәтижелер Қазақстанның оңтүстігі мен оңтүстік-шығысы үшін топырақ құнарлылығының сақталуын және өсімін молайтуды, парниктік газдардың секвестрленуін, суармалы су шығынын, суармалы егістіктің әлеуетті өнімділігіне қол жеткізуді қамтамасыз ететін суармалы егіншіліктің толық жаңа жүйесін әзірлеу негізіне жатуы мүмкін.

Диссертациялық жұмыс мемтіркелу нөмірі 0120PK00358, ЖТН AP08855366 «Жамылғы дақылдар мен тамшылатып суару негізінде суармалы егіншіліктің өнімділігін арттыру» атты 2020-2022 жылдары менің ғылыми жетекшілігіммен жүргізілген гранттық жоба аясында орындалды. Абдразақов Ерлан Бакарипович сол жоба орындаушысы болды.

Жұмыстың апробациясы

Диссертациялық зерттеу нәтижелерінің мәліметтері бойынша жалпы 5 ғылыми мақала жарияланған, соның ішінде: 1 – Scopus ақпараттық-реферативтік қорындағы ғылыми-көпшілік журналында; 3 – ҚР БҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынатын отандық басылымдарда; 1 – халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда; 2 – ҚР пайдалы моделіне патентке қосымша автор болып табылады.

Ғылыми жаңалығы

Аңыздық жамылғы дақыл ретінде майлы зығырдың суармалы егістік жағдайында өсіп-өну ерекшеліктері анықталды.

Майлы зығыр дақылын аңыздық дақыл ретінде өсіргенде топырақтың агрофизикалық, агрохимиялық қасиеттерінің жақсаратыны дәлелденді.

Майлы зығырдың жамылғы дақыл ретінде парниктік газ көміртегінің атомосфераны ластауын азайтатыны анықталды.

Практикалық теориялық маңыздылығы

Майлы зығыр дақылын аңыздық дақыл ретінде өсірудің технологиясы жасалды.

Тамшылатып суару арқылы суармалы егістікте жылына екі өнім алудың технологиясы жасалды.

Абдразақов Е.Б. ұсынған «Суармалы жағдайда майлы зығырды аңыздық дақыл ретінде өсірудің ерекшелігі» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы докторлық диссертацияларға қойылатын барлық талаптарға сай екенін көрсетеді, ал автор «8D08101 – Агрономия» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне лайық деп есептеймін.

Отандық ғылыми кеңесшісі:

**«Қазақ егіншілік және өсімдік шаруашылығы
ғылыми-зерттеу институты» ЖШС-нің
бас ғылыми қызметкері, ауыл шаруашылығы
ғылымдарының докторы, профессор**

Ж. Оспанбаев

